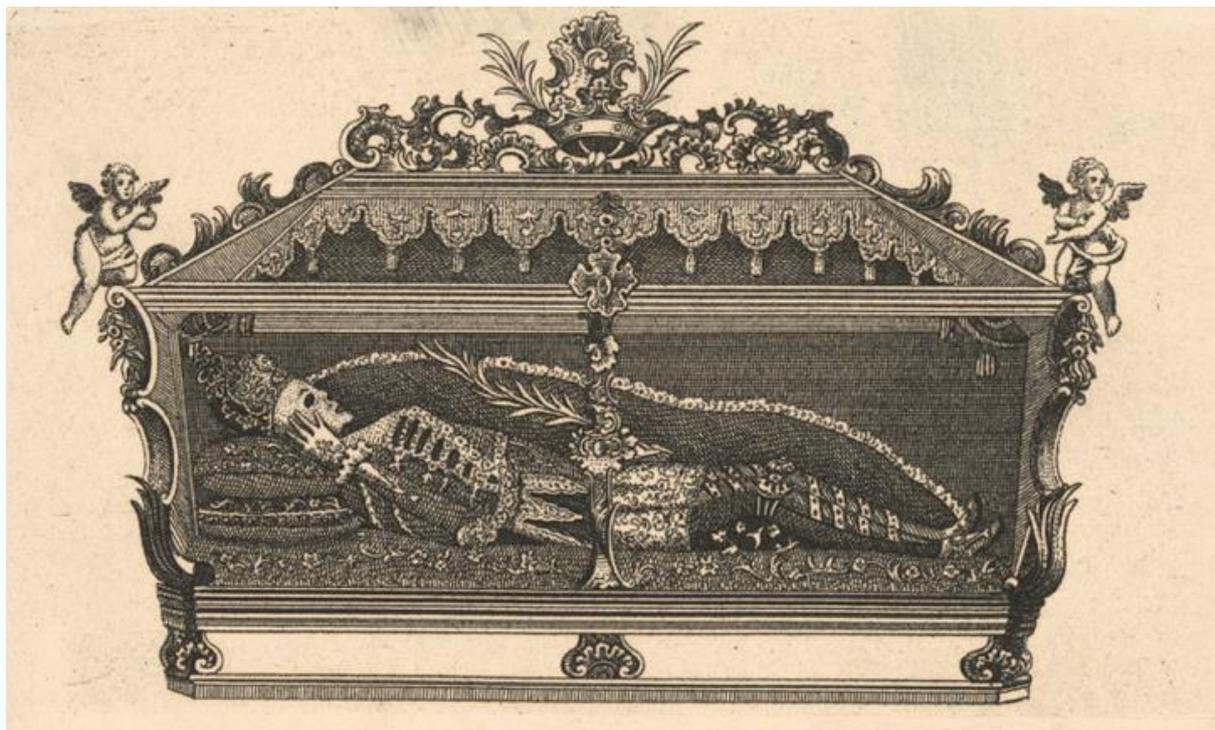

rakva - pozri sarkofág, tumba, tzv. telo druhotné, katafalk; *Vzkriesenie Lazára*; moslimovia

L. J. de Valdés: In ictu oculi (1672)

F. J. Binder: Sklená rakva (lept, 1760-1800)

V. G. Perov: Vyprevádzanie mŕtveho (1865)

R. Magritte: Perspektiva: Davidova Madame de Recamier (1951)

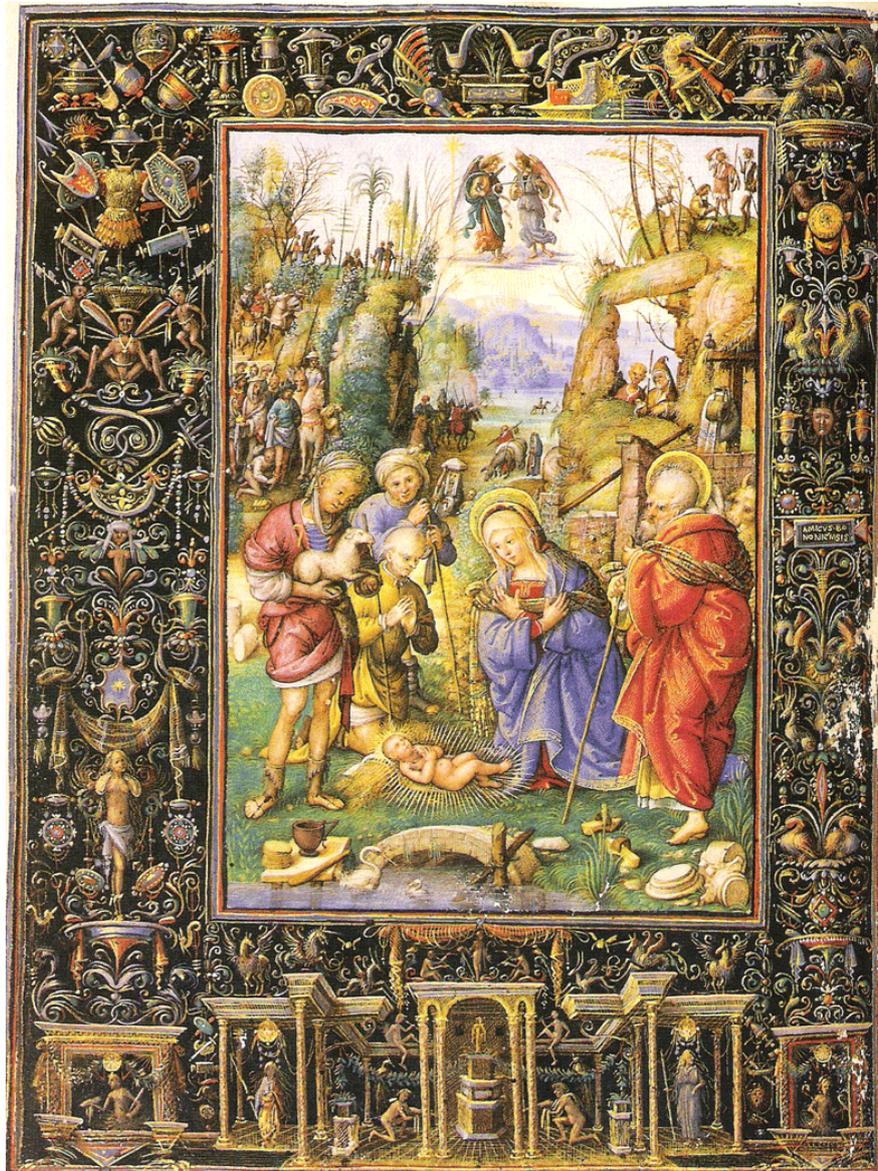

R. Magritte: Perspektiva. Manetov Balkón (1950)

rám - Baleka: v *grafike, maliarstve, sochárstve* plošné alebo plastické ohraničenie *diela*, ktoré uzatvára do seba, oddeľuje od prostredia a tým upozorňuje na jeho špecifickosť (porovnaj úlohu *závesu*); rám môže mať tiež funkciu ozdobnú, prípadne môže chrániť dielo pred poškodením; rám je dôležitou nie však bezpodmienečnou súčasťou alebo doplnkom umeleckého diela; bez rámov sa zaobišlo *praveké umenie*, umenie východnej Ázie (*kakemono, makimono*); rámov sa čiastočne zrieka moderné umenie (pozri *panel dekoratívny*); rám sa nemusí odlišovať od plochy diela, jeho

materiálu a techniky; môže byť maľovaný (*knižná iluminácia*, *trompe l'oeil*, baroková iluzívna nástenná maľba), votkaný (*textilie*) alebo môže byť vytvorený vlastnou *podložkou* diela (biely okraj *grafického listu*); rám sa presadil v knižnom umení (pozri *kniha*) od neskoréj gotiky v podobe úponkov vyrastajúcich z *iniciály* a obopínajúcich postupne celú stránku; z nich sa vyvinula lišta ohraničujúca stránku hore a dole (porovnaj *bordúra*, *fleuron*), neskoršie rámujúca celý text ako špecifický knižný ozdobný prvok z *vegetabilných*, geometrických a iných motívov; orámovaním je aj biely okraj grafického listu, zvýrazňovaný ešte často *paspartou* (často farebnou) a navyše aj rámom; bordúra je rámom (okrajom) u *textílií*, *maliieb na skle*, *mozaík* a všade, kde je tvorená *materiálom* vlastného diela a jeho výtvarnou súčasťou; v užšom význame je rámom mienené zvyčajne plastické orámovanie, ktoré je významovým, ozdobným a ochranným doplnkom diela; v sochárstve má funkciu rámu zvýraznený okraj *reliéfu* a architektonický rám, výklenok (*nika*), *sokel* (*podstavec*); obrazový rám býva zvyčajne samostatný a od diela oddeliteľný, z dreva, zo skla (benátske a české zrkadlové rámy; porovnaj *benátske zrkadlo*), *štuky*, kovu alebo iného materiálu pôsobiaceho svojím prírodným vzhľadom, cennosťou, úpravou (lakovanie, leštenie, pokovovanie, rytie, rezba, *puncovanie*), farebnou striednosťou alebo bohatosťou, plastickou jednoduchosťou alebo členitosťou alebo konštrukciou blížiacou sa až k architektúre; rám môže byť potiahnutý plátnom, hodvábom, zamatom, plyšom, kožou ap.; poťah pôvodne zakrýval trhliny vysychajúceho dreveného rámu; u rámov sa rozlišuje priemer (svetlosť), t.j. rozmer viditeľného poľa, a rozmer daný zárezom, ktorý zodpovedá skutočnej veľkosti obrazu, ktorého okraj je čiastočne rámom zakrytý; tvar rámu nemusí byť pravouhlý; bežné sú rámy kruhové (renesančné *rondo*), oválne (rokokové rámy) aj inak tvarované; tvar vnútorného poľa rámu nemusí zodpovedať tvaru, ktorý má obrys rámu, u gotických rámov má vnútorné pole napr. tvar štvorlístka a vonkajší tvar má tvar štvorca; rám podlieha dobovým štýlovým premenám a podriaďuje sa im nielen tvaroslovím, materiálom, tvarom, profilom a členitosťou, ale aj farebnosťou; farebný rám bol bežný od vzniku lištového obrazového rámu v pol.15.st.; v baroku prevládil zlátený rám (pozri *zlátenie/ pozlacovanie*), ktorý vyhovoval svojou farebnou neutralitou a znášateľnosťou s farbami obrazu; počas *klasicizmu* zlátený rám ustúpil a opäť sa presadil v pol. 19.st. (pozri *historizmus*); obdobne sa menili aj technické postupy výroby rámov; reliéfne rámy boli vyrezávané (pozri *rezbárstvo*), neskoršie plasticky nahradené *štukou* a nanášané formami; v gotickom stredoveku presahovala často na rám aj vlastná maľba; v českej *tabuľovej maľbe* (pozri *česká maliarska škola 1*) je najstarším dokladom maľovaného rámu *Madona krumlovská* (1390); maľba na rámoch podnietila aj neskoršie novodobé experimenty, ktoré rušili vlastné ohraničujúce poslanie rámu; v antike bolo obrazovým rámom zvýšenie okraja voskových tabuliek, zasadenie slonovinových tabuliek do knižných dosiek ap. (pozri *kódex*, *diptychon*); vlastný vývoj obrazového rámu späť so vznikom a rozvojom *tabuľovej maľby*; až do 14.st. bol rám pevnou súčasťou obrazu a bol vyznačený napr. vyhlbeným okrajom po obvode dosky; voľný rám sa vyvinul z list, ktorými boli okraje obrazu chránené; tvarovým vodidlom pre gotický rám bolo tiež architektonické orámovanie okien (pozri *gotika*) dovnútra zrezaným rámom bola neskoršie zvyšovaná hĺbková priestorová ilúzia; po roku 1500 sa stala profilácia a výzdoba rámu jemnejšia, z farieb popri modrej a červenej používaná aj zelená a zlatá; k vývoju rámu prispelo Holandsko tmavými a jednoduchými rámami, barok opäť výzdobu rozvinul do motívov listov, ovocia ap. a pozlátením rámu; v 17.st. sa na rámoch uplatnili aj koža a textílie, vo Francúzsku bol rám plasticky rozvinutý najmä v rohoch (*francúzsky rám*); *klasicizmus* oživil antický odkaz v ozdobných prvkoch, napr. *perlovcom*, vavrínom apod.; štýlovo jednoduchý je rám *biedermeieru*, ktorý je vyrobený z lešteného dreva alebo tiež postriebrený a krytý priesvitným lakom; *historizujúce* prúdy 19.st. prijali opäť predovšetkým barokový rám, ale aj rámy iných štýlových období; vlastný štýl rámu vytvorila *secesia*; novodobé voľnejšie štýlové cítenie vedie k pokusom umelcov o individuálne rámy, ktoré by zodpovedali tvarom, profilom, reliéfnosťou aj svojou farbou obrazu, pre ktorý sú vytvárané; v súčasnosti prevažujú jednoduché rámy drevené a kovové (líšty) a s nimi prirodzená farebnosť materiálov, z ktorých sú zhotovované, alebo úprava, ktorá tomuto materiálu zodpovedá (leštený kov, pokovovanie chrómom ap.); s významom ohraničenia diela, a tým aj jeho deja od životnej skutočnosti, sú späté aj významy prekročenia rámu napr. figúrou z výjavu (už v 5.st.pr.Kr. na gréckych náhrobkoch; porušenie rámu vlastne rám zdôrazňuje); proroci v kruhových poliach klenby (Giotto) zrakom aj gestom odkazujú na *hovoriace pásy*, ktoré držia v rukách a ktoré sa odvíjajú cez rám do skutočného priestoru; rámovanie prerušené figúrou sa objavuje aj v stredovekej *iluminácii*; tento kompozičný postup je dôležitou významovou zložkou aj u iluzívnych tendencií (barok); figúry prekračujú rámy, vystupujú z výklenkov, "zostupujú" z podstavcov; odstup diela od skutočnosti je však narušený iba zdanlivo: zdanlivé porušenie rámu je iba zvláštnym kompozičným prostriedkom dobovo podmienenej významovej komunikácie; osobitným prostriedkom ohraničenia diela nie po obvode,

ale priečelne, je záves; rám prezrádza aj poňatie umenia a umeleckého diela, dobový spôsob videnia a ponímania videného, definíciu obrazu, grafiky, kresby; taliansky rám sa ponášal na pôvodný okenný rám, z ktorého sa vyvinul; obraz bol ním ohraničeným výsekom videného a súčasne konštruovaného sveta; maliari boli na juhu *cechovo* priradení k lekárnikom, ktorí od nich odoberali farbivá a d. potreby na výrobu farieb; na severe (Holandsko), kde bol rám odvodený od rámu *zrkadla*, boli naproti tomu maliari cechovými členmi výrobcov zrkadiel, lebo obraz tu bol ponímaný ako zrkadlo prírody, s dôsledkami pre perspektívnu sústavu maľby, kompozíciu (*zorný uhol*), spoločenskú funkciu (presný popis ako predpoklad poznania); sú ním odôvodnené aj empirická vernosť zobrazenia a zrakové klamy (*trompe l'oeil*); pozri *adjustácia*, *výstavníctvo*; *panó*; *rámovanie grafiky*; *rovina obrazová*; *blintrám*, *materraso*, *pasparta*; *panel dekoratívny*, *obraz závesný*; *stojan maliarsky*; *zlato plátkové*

A. Aspertini: Klaňanie pastierov (16.st.)

S. Leclerc: Pobrežná krajina s Asklépiom kriesiacim k životu Hyppolita, ležiaceho v náručí Diany (lept, 1703)

rám francúzsky - typ rámu plasticky rozvinutého v rohoch (17.st.); typom francúzskeho rámu je *blondel*

rám ikony - Baleka v súvislosti s heslom *ikona*: od 8.st. maľba kladená na drevenú dosku, v ktorej bola plocha pre výjav vyhlbená; vzniknutý vyšší okraj tvoril rám; od 18.st. boli ruské ikony vybavené kovovými alebo tepanými krytmi zo zlata alebo pozláteného striebra, ktoré kryli ikonu s výnimkou tváre a rúk; *basma* bol kryt predovšetkým na okraj; *oklad* kryl väčšie plochy; kryty zvyšovali cennosť ikony a súčasne chránili maľbu pred očadením sviecami

rám klinový - klinový rám

rám napínací - napínací rám

rám pevný - pevný rám

rám pre pastel - materrasso

rám spodný - rám napínací

rám vnútorný - rám vnútorný

rámová kostra - kostra rámová

rámovanie grafiky - Baleka: úprava *grafického listu* na trvalejšie verejné využitie (výstava) alebo súkromné využitie (bytový interiér); list, najmä menší alebo starší (ktorý má iba nepatrný okraj), vyžaduje *paspartu*, ktorá ho v dostatočnej miere oddeľuje od plochy steny, ale ktorá list aj chráni pred prilipnutím na sklo; *paspartu* je možné potom s listom vložiť do rámu, zodpovedajúcemu dobovému aj osobnému vkusu; rám môže štýlom zodpovedať dobe vzniku grafického listu, môže byť vzhľadom k nemu starší aj novší (moderný list v starom ráme, starý list v súčasnom ráme); namiesto rámu môže byť sklo na svojich okrajoch prelepené iba úzkou plátennou páskou; list (najmä väčší) môže byť tiež zasadený do skiel aj bez *pasparty*; cieľom rámovania je ochrana grafického listu pred poškodením, ale aj jeho zvýraznenie v priestore apod.; grafike však zodpovedá aj prezentácia v *albách*, v ktorých sú listy, zvyčajne v *paspartách*, voľne uložené; alba sa ukladajú do jasličiek

Ráma - mýtický staroindický hrdina, siedme vtelenie (*avatár*) boha *Višnu*; kráľ v Ajótdhji; od zač. 11.stročia uctievaný ako najvyššie božstvo; pozri *Síta*, *Rámájana*, *Hanumán*; *hinduistickí bohovia*

www v súvislosti s heslom Ráma: Ráma je často zobrazovaný v ľudskej podobe; často ide na voze, občas má luk z cukrovej trstiny a tulec so šípami; jeho pleť je najčastejšie biela; podľa jednej legendy sa narodil ako následník trónu v kráľovstve Ajódhi; jeho otcom bol podľa tejto legendy kráľ Dašaratha a matkou mu bola kráľova žena Kausalji; jeho ženou bola Síta, ktorá je označovaná najčastejšie ako bohyňa zeme; občas sa tejto bohyni hovorilo tiež *Ajónidža* a občas bola stotožňovaná s bohyňou *Lakšmí*

<http://cs.wikipedia.org/wiki/R%C3%A1ma>

<http://it.wikipedia.org/wiki/Rama>

<http://en.wikipedia.org/wiki/Rama>

<http://en.wikipedia.org/wiki/Rama>

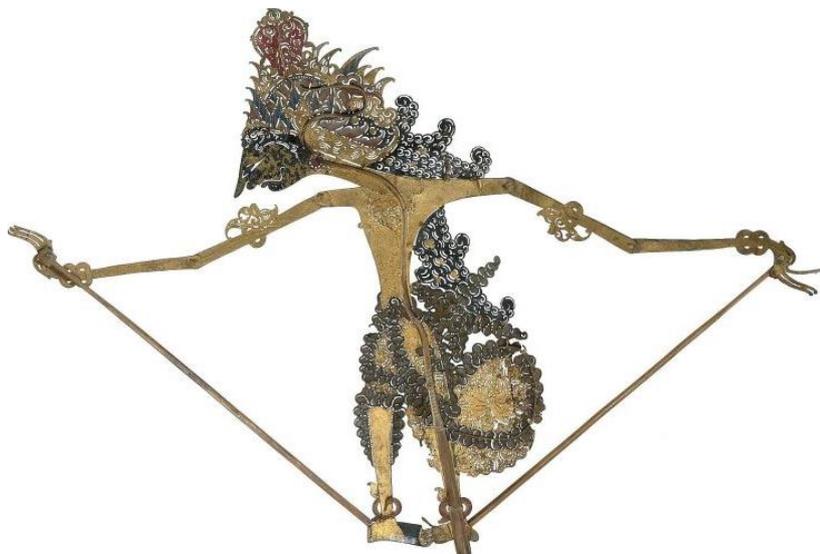
<http://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%A0%D0%B0%D0%BC%D0%B0>

<http://jv.wikipedia.org/wiki/Rama>

<http://fi.wikipedia.org/wiki/Rama>

<http://id.wikipedia.org/wiki/Rama>

<http://en.wikipedia.org/wiki/Lanka>

Ráma (bábka wayang)

ramadán/ramazan - deviaty mesiac v islamskom lunárnom *kalendári*, mesiac *pôstu*; mesiac, v ktorom bol zjavený *Korán*; dodržiavanie ramadanu patrí k jednomu z tzv. *piatich stĺpov islamu*; pozri *kalendár islamský*

Expres: začiatok mesiaca ramadan sa určuje podľa mesačnej fázy a astronomických výpočtov; pôst počas ramadanu sa dodržiava v Saudskej Arábii a väčšine arabských štátov Perzského zálivu; zvyk pôstu zaviedol *Mohamed* v Medine roku 624; počas ramadanu si *moslimovia* pripomínajú aj noc, keď bol zjavený *Korán*; počas ramadanu sa nesmie od úsvitu až do západu slnka jesť, piť, fajčiť, viesť milostný život, je skrátený pracovný čas, reštaurácie, obchody a kaviarne sú cez deň zatvorené; život sa rozprúdi po západe slnka (paradoxne sa počas ramadanu zje viac ako v iných mesiacoch); pôst dodržiava každý duševne a fyzicky zdravý moslim od desiateho roku veku; chorí ľudia, tehotné a dojčiacie ženy, ťažko pracujúci alebo ľudia na cestách si ramadanový pôst môžu nahradiť inokedy

Rámájana - jedna zo štyroch najdôležitejších *véd*, staroindický epos o siedmich knihách (40 tis. veršov): vyhnanstvo princa *Rámu* a jeho boj s desaťhlavým démonom *Rávanom*, ktorý uniesol jeho manželku *Sítu* na ostrov Lanku; Rámovým pomocníkom bol *Hanumán*; dielo výrazne ovplyvnilo indickú *miniaturu* (pozri *mytologické námety*); pozri *wayang purwa*, *kathakali*; R. R. Varma, M. F. Husain

<https://en.wikipedia.org/wiki/Ramayana>

<https://cs.wikipedia.org/wiki/R%C3%A1m%C3%A1j>

Ramiel - pozri *archanjel, sedem archanjelov*

Ramman - www v súvislosti s heslom *Hadad*: akkadský Hadad je tiež známy ako Ramman – „Hromovládca“ analogický s aramejským *Rimóna*; Ramman - nesprávne bádateľmi identifikovaný ako nezávislé babylonské božstvo a až neskoršie identifikovaný ako amorejský boh *Hadad*

rampa - 1.súčasť barokového *opevnenia*; pozri *ravelin, nožnice, rohy*

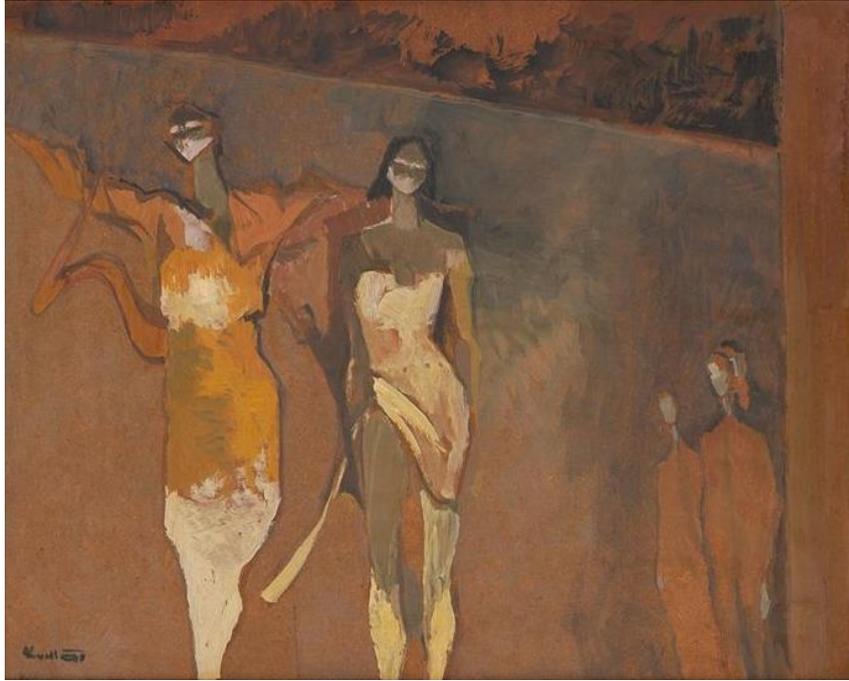
2. predný okraj hracej plochy pred javiskovým *portálom*; pozri *javisko*

3.zariadenie pre osvetlenie javiska

4.predsunutá súčasť talianskej záhrady

G. Zocchi: La Real Villa di Cerreto (rytina, 1744)

F. Kudláč: Dolná rampa (1977)

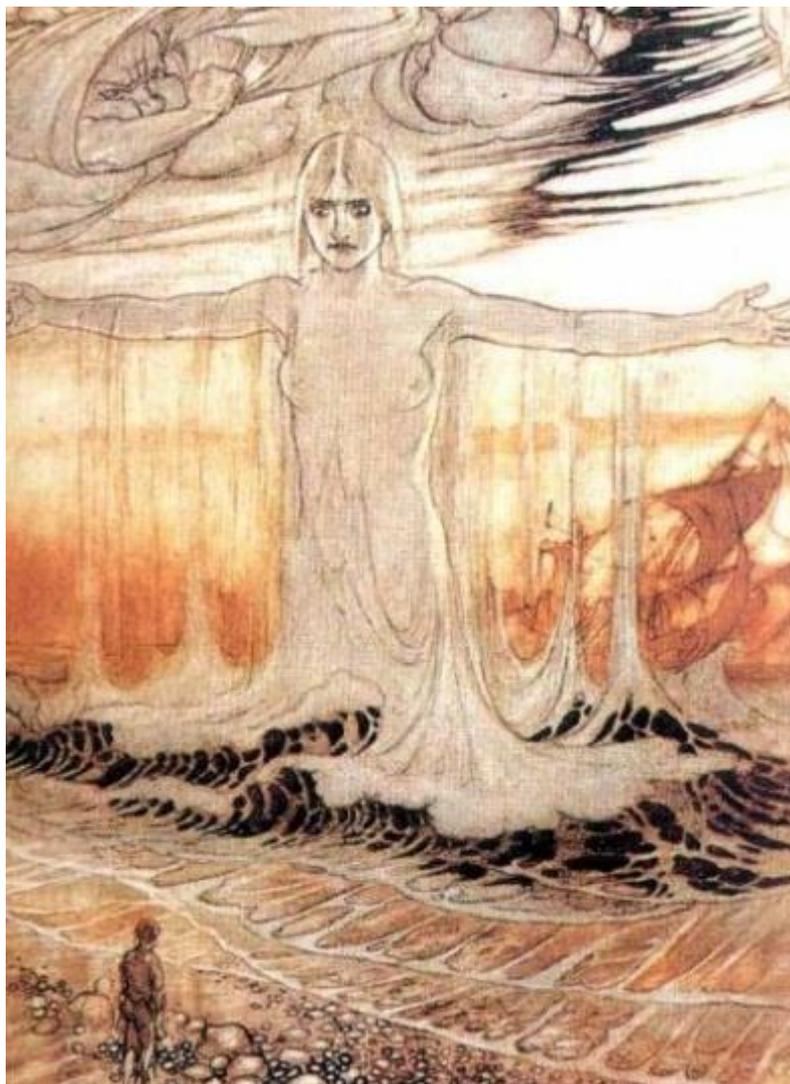
Ramsay - chybná zámena mien; *Rombouts*

Rán - v Fritiofs Saga (13.st.) tiež známa ako Rana; v *severskej mytológii* bohyňa búrok a manželka boha morí obra *Aegira*; Rášn stelesňovala temnú stranu, preto bola nazývaná krutá a chamtivá; strávila väčšinu svojho života zbieraním stratených cenností na dne oceánu a potom ich dávala do obrovskej siete, ktorú nosila ako sukňu; jej manžel *Aegir* predstavoval skôr priateľské aspekty mora; Rán bola napoly človek a napoly ryba (pozri *morská panna*), vládla nad morom, ktoré bolo tiež nazývané „Ulica Ran“; vládla nad všetkým morským životom a najmä v ríši mŕtvych na dne mora; do siete chytala utopených *námorníkov*; tí sa snažili si ju nakloniť obetami v podobe mincí, ktoré hádzali do mora; všetci ľudia, ktorí sa *utopili*, boli po smrti u nej; mala magickú silu, ktorá stiahla topiacich do hĺbín a to tak veľkú, že jej nikto nemohol uniknúť; takže všetci topiaci sa dorazili bezpečne do hrobu; so svojím manželom mala deväť dcér, ktoré boli matkami *Heimdalla* (pozri *deväť matiek*); ich mená znamenajú rôzne ruhy vln: Himinglæva, dufam, Blóðughadda, Hefring, udr, Hrönn, Bylgja, Dröfn a Kolga, česky Jasná, Vysoká, červenovlasá, Stúpajúce, Peniace, Chladivá, Prúdiaci, Búrlivá a Tsunami. v islandskej *Völsunga saga* z 13.st. požičala Lokimu svoju sieť, aby chytil škriatka *Andvariho*, premeneného na rybu, a prinútil ho vydať svoj zlatý poklad a čarovný prsteň *andvarinaut*, ktoré potrebovali, aby zaplatili výkupné škriatkovi *Hreidmarovi*, nakoľko mu neúmyselne zabili syna *Otra* premeneného na vydru; pozri *severskí bohovia*, *premena (mágia)*

<https://cs.wikipedia.org/wiki/R%C3%A1n>

F. W. Heine: Bohyňa Rán pripevňuje lano na potopenú loď (ilustrácia, 1882)

A. Rackman: Rán (ilustrácia, 1911)

Bohyňa búrok Rán (galionová figúra z čeleňa fregaty Jylland, 1858)

rana - pozri *päť rán Kristových, Zjavenie sa Krista svojej matke Márii, Neveriaci Tomáš; desať rán egyptských raňajkové zátíšie/raňajky* - holand. *ontbijtes*; tiež *banket*; žáner zátíšia typický pre *barokovú* maľbu predmetov a potravín; pozri *P. Claesz, M. Boelema de Stoma*

P. Claesz: Zátíšie s pohárom piva a údené slede na tanieri (1636)

raňajky mačacie - mačacie raňajky

Random Dungeon - v preklade „náhodná fantastická hra“; je dungeon (fantastická hra) v role-playing videohra, ktorá je procedurálne generovaný počítačom pomocou algoritmu tak, že dungeon je stanovený inak zakaždým, keď hráč prejde do, a hráč sa často nikdy hrá cez docela rovnaký dungeon dvakrát; náhodný dungeons sa zvyčajne nachádzajú v akčné RPG žánru hier; programy sú k dispozícii tiež, že generovanie náhodných dungeons pre stolné hry na hrdinov; náhodné dungeons sa prvýkrát objavil v ASCII adventúra Rogue, potom v iných "roguelikes", kombinujúci druhov bludisko-ako dungeons nájdené v hre na hrdinov Dungeons & Dragons so schopnosťou počítača, aby generovanie bludiska za behu; náhodné dungeons nasledovali videohier technológie prostredníctvom príchodom 2D a následne 3D grafiku, aj keď ešte často spoliehajú na väčšinu z rovnakých základných algoritmov, ktoré boli použité, keď oni používajú ASCII grafiky

https://en.wikipedia.org/wiki/Random_dungeon

rané holandské maliarstvo - holandské maliarstvo rané

ránhojič- pozri *chirurg*

Ranke-Graves Robert von - (†1985); anglický bádateľ, literárny kritik, básnik a románopisec; jeho diela, napísané spolu s poetkou L. Ridingovou, zahájili éru modernej literárnej kritiky; sám sa pokladal predovšetkým za básnika; pozri *dub* (Biedermann)

raní židovskí kresťania - židovskí kresťania

ranný novovek - novovek ranný

ráno - pozri *brieždenie/svitanie, deň*

J. Saenredam podľa H. Goltziusa: Ráno (rytina zo série Denný čas, 1600)

F. van den Wyngaerde podľa D. Teniersa II : Ráno (lept zo série Štyri časti dňa, 1630-1645)

N. Coypel: Ráno (17.st.)

W. Turner: Ráno medzi kopcami Conistonu v Cumbrii (1798)

W. Turner: Hrad Norham pri východe slnka (1845)

W. Turner: San Giorgio Maggiore ráno (1819)

V. Brožík: Ráno (19.st.)

ranokresťanské umenie - starokresťanské výtvarné umenie z 1.-6.st. v rámci *grécko-rímskeho umenia*; v užšom zmysle umenie na území východorímskej ríše - umenie predbyzantské

1) v predkonštantínovskom období odklon od rímskej iluzivnosti, odmietanie klasických tradícií *antického umenia*, ale aj asimilácia antických výrazových prostriedkov a foriem; typické narastanie abstraktných a ornamentálnych prvkov, frontálne poňaté, strnulé figúry na plochom pozadí s popretím obrazového priestoru; *eschatologický* charakter diel; ťažisko v *nástennej malbe* a *mozaikách* (pozri *arkosolium*, *Coemetríum Maius*), ktoré zdobia *katakomy* (Rím, Neapol v 2.-5.storočí); formujúce sa starozákonné námety (*Eliáš*, *Jonáš*, *Daniel*, *Mojžiš*, *Abrahám* a *Izák*, *Dávid*, *Noe*) a kresťanské symbolické motívy (kotva, loď, *baranček*, *ryba*, *páv*, *holubica*, *palma*, *delfín*, *orant*, pozri *christogram*); väčšia námětová pestrosť na reliéfnych *sarkofágoch* z 3.storočia s novozákonnými výjavmi (*Kristus* a *apoštolovia*, Kristove zázraky); v sochárstve vedľa figurálnych *reliéfov*, viazaných na *sarkofágy* s plne plastickými postavami, drobná plastika; umelecké remeslá: kov (lampy, *svietniky*, skrinky na *ostatky*, *šperk*, *medailóny*), *slonovina* (*diptychy*), *jantár*, *sklo*, ryté *drahokamy*

2) v konštantínovskom období nadobúda ranokresťanské umenie triumfálny charakter; hoci prirodzeným centrom ostáva *Rím*, pozvoľný presun kultúrneho denia na východ: založenie *Konštantínopole*, rozvoj lokálnych odtieňov protobyzantskej (predbyzantskej) kultúry; nové centrá: *Ravenna*, *Miláno*, *Solún*, kresťanské obce v *Palestíne*, *Antiochii*, *Sýrii*, *Egypte* (pozri *koptské umenie*); v architektúre rozvoj základných typov kresťanského chrámu-*baziliky* (pozri *basilica discoperta*) s lokálnymi odlišnosťami danými liturgiou (Rím-priečna loď pred *apsidou*, na východe typ s *pastofóriami* a dvojvežovým západným priečelím, neskoršie v *Malej Ázii* typ kupolovej baziliky), ďalej centrálne *baptistéria* a *martyria* (*exedry*, *tetrapylóny*, kupolové *mauzoleá*, *polygóny*), typ stavebného komplexu s pôdorysu voľného a vpísaného kríža; prevaha maľby nad sochárstvom, ťažisko v *mozaikovej* tvorbe s postupným pribúdaním novozákonných námětov (sv.Juraj, Soluň), neskoršie na východe záväzný výzdobný systém (pozri *ikonopis*); rozvoj knižnej *miniatury* (pozri *iluminácia/knižná maľba*); pod vplyvom koptského umenia sa konštituuje *enkaustiková maľba ikon*

3) od 5.storočia sa stáva vývojovým centrom *Ravenna* (pozri *ravenská architektúra*), ktorá slohovo anticipuje vlastné *byzantské umenie* 6.storočia; výrazný posuv k spiritualite a odhmotnenosti

Baleka: starokresťanské umenie, jeden z umeleckých prúdov neskorootického umenia; témami a spoločenskou funkciou spätý s *kresťanstvom*; vznik a rozvoj v rozmedzí 2.-6.st. vo východnom kultúrnom okruhu ako *byzantské umenie*, v západnom okruhu ako umenie talianske (pozri *rímske umenie kresťanskej antiky*); súčasťou ranokresťanského umenia je aj kresťanské umenie afrického (kartáginská oblasť) a hispánskeho okruhu (porovnaj *mozarabské umenie* 9.-11.st.) a *koptské umenie*; kresťanstvo bolo spočiatku iba jedným z mnohých východných *vykupiteľských* kultov (iránske kulty, *judajizmus*); zo začiatku prijímané utláčanými vrstvami rímskeho impéria (pozri *Rímska ríša*); od počiatku sprevádzané *obrazoboreckým* sporom medzi stúpenkami a odporcami zobrazovania vieroučných predstáv; stúpencki (*Klement Alexandrijský*, odporúčal symboly *ryby*, *holubice*, *kotvy* ap.; pozri *kresťanské symboly*); odporcami *Tertulián* a *Eusebius*; vo vývoji sa presadilo didakticky poňaté zobrazovanie (podľa *Gregora Veľkého* určené ako sprostredkovanie znalosti *Písma* aj analfabetom); zobrazovanie bolo však chápané (najmä v období prenasledovania kresťanov) tiež ako tajná reč symbolov, ktorých význam (vinič, stravec - *Vykupiteľ*, loď - cirkev) bol jasný iba zasväteným, tj. stúpencom kresťanstva; postavenie kresťanov sa zmenilo milánskym ediktom (313; pozri *Konštantín Veľký*) a uznaním kresťanstva za štátne náboženstvo (391), kedy kresťanská cirkev zaujala aj politické postavenie v spoločnosti smerujúcej k feudalizmu a teokracickej monarchii; ranokresťanské umenie preberalo výtvarný názor neskorootického umenia súčasne s radom predkresťanských *ikonografických* typov, ktoré významovo prehodnocovalo: antický motív *Amora* a *Psyché* v kresťanskom podaní odkazoval na *dušu* v záhrobí, *Orfeus* splyval s Kristom rovnako ako *Apolón* alebo *dobry pastier*, *bukolícká* postava *helenizmu*; ranokresťanské umenie prehodnotilo aj typ sediaceho antického filozofa na typ sediaceho Krista; zvitok v jeho rukách odkazuje na učiteľstvo, kreslo, na ktorom sedí, zasa na sudcovskú moc (porovnaj sediaceho *Pantokratora*, *Krista Všemohúceho*); vedľa Krista-Orfea, Krista - *Apolóna* a Krista - *dobrého pastiera*, sediaceho Krista a d. rozvíjalo umenie súčasne vlastnú ikonografiu, predovšetkým tému záhrobia (pozri *podsvetie*), *vykúpenia* a spasenia (pozri *Vykupiteľ*, *Spasiteľ*), 3.st.; boli to témy *raja* a nesmrteľnosti, motívy *Daniela v levovej jame*, *Jonáša*, *troch mládencov v peci ohnivej*, *orantov*; umenie využívalo kryptokresťanských motívov (pozri *kryptogram*), napr. *páv*, *holubica*, *fénix*, *rybár*, *pastier*, *kotva* (predovšetkým nástenné maliarstvo *katakomb* v Ríme a Neapole, podzemné pohrebiská so *sarkofágmi* a maľbami); katakomby neboli (?) tajnými zhromaždiskami kresťanov; pre maľbu v nich je typická jednoduchá červená alebo okrová kresba na bielom alebo žltom podklade, kompozičný rozvrh a výtvarný názor zodpovedajúci rímskej *profánej* maľbe štvrtého pompejského štýlu (pozri *pompejské maliarstvo*); ranokresťanské nástenné maliarstvo ťaží z neskorého antického ozdobného systému (napr. motívy vtákov a vegetácie) a popri ňom sa presadzujú už ďalšie vlastné kresťanské symbolické námety hostiny (*Večera Pána*, pastier s ovcou na ramená > *dobry pastier*, *Daniel v levskej jame*); nástenná maľba sa uplatnila tiež v súkromných domoch, v ktorých boli od 3.st. povolené kresťanské zhromaždenia; pre ďalší umelecký vývoj ranokresťanského nástennej maľby bol dôležitý Rím, kde je známych okolo 40 domov, prinášajúcich už v 3.st. doklady typologického paralelizmu *Starého* a *Nového zákona* (pozri *paralelizmus*) a z ďalších miest najmä *Dura-Europos* na Eufrate v *Sýrii* (*synagóga* a *baptistérium*); v 4.st. (kresťanstvo už štátnym náboženstvom) sa umenie odpúťovalo od svojich pôvodných ľudových zdrojov a stávalo sa dvorským umením; štýlovo sa stále viac rozlišovalo a prinieslo tzv. *krásny sloh* ranokresťanského katakombového maliarstva (katakomby na *Via Latina*); ranokresťanské umenie súčasne naznačovalo osobitosti vývoja západnej a východnej umeleckej oblasti; umenie prijalo a rozvíjalo v náboženskej tematike cisársky imperiálny kult (Kristus vládca) a s ním aj *triumfálne* námety, námety späté s božským pôvodom cirkvi (pozri *tradicio legis*) apod.; popri *freske* sa stále viac presadzovala nástenná *mozaika* a mozaiková dlažba (pozri *opus pavementum/mozaika dlážková*), ktorá sa naplno rozvinula až v nasledujúcom storočí (5.st.) v *Ravenne*, ktorá bola byzantskou enklávou; tu vznikla umelecká škola, ktorá sa podieľala predovšetkým na výzdobe chrámu *San Vitale* a d. *ravenských stavieb*; v 6.st., ktoré dovŕšilo všestrannú premenu výtvarného názoru z 5.st. a s ním späté zmeny spoločenskej funkcie umenia, bolo smerovanie oboch prúdov (západného a východného) celkom vyhranené; jedna vetva sa stala východiskom západoeurópskeho *románskeho umenia*, druhá východiskom východného *byzantského umenia*; obdobným vývojom ako nástenné maliarstvo, prešlo aj *knížné maliarstvo* (ďalej pozri *iluminácia*) vystavené početným vplyvom ľudového aj dvorského umeleckého názoru aj podnetom umeleckých centier v provinciách (*Sýria*); jeho veľkou epochou bolo predovšetkým 4.-5.st. a čiastočne 6.st., kedy ťažilo z významu, ktorý kresťanstvo

prípisovalo slovu (pozri napr. *Exodus 34,28*) a tým aj liturgickým textom (fragment biblie z Quedlinburgu 4.st.; Viedenská *Genezis*, 6.st.); ranokresťanské sochárstvo nevyvinulo kultovú sochu, rozvíjalo však reliéf (vyhovoval naratívny možnosti) nadväzujúci štýlovo aj tematicky na predkresťanské pohrebné sochárstvo (sarkofágy ap.); reliéf sa objavil už okolo roku 250 na sarkofágoch bohatých kresťanov, vytváraný dielňami, ktoré súbežne naďalej spracovávali predkresťanskú ikonografiu (Rím, Miláno, Ravenna, Arles, *Konštantínopol*); umelecky cenné sú slonovinové reliéfy schránok, *konzulských diptychov*, ktoré ťažili už zo zovšeobecnenej kresťanskej *ikonografie* (*dobrý pastier*, Kristus - učiteľ, *Jonáš*, *Adam* v raji so zvieratami); na počte konzulských diptychov sa objavili aj podobizne; v sochárstve z konca konštantínovskej éry (4.st.) presadil tzv. *krásny sloh* ranokresťanského sochárstva; v 2.pol.4.st. obdobie ako v maliarstve sa výtvarný názor a námetový okruh rozšíril o zobrazenie Kristovho utrpenia (pozri *pašie*), *triumfálneho kríža* (nie v zmysle Kristovho utrpenia ale víťazstva viery, pravého života symbolizovaného krížom; pozri *víťazný kríž*), *apoštolov* (tj. *cirkvi*) prijímajúcich z Kristových rúk zákonom na znamenie božského pôvodu cirkvi; pri plienení Ríma germánskymi kmeňmi (410), pri ktorom zanikli sochárske dielne, sa stala vedúcim umeleckým strediskom Ravenna, popri ktorej pracovali niektoré významné umelecké dielne Kartága, Arles, Tarragony a i.; pokles významu Ríma a vzostup Milána, Ravenny a najmä Konštantínopolu bol sprevádzaný aj vyhranením kresťanského umenia afrických provincií (pozri *rímske provincie*) a hispánskych provincií; africký okruh byzantských provincií mal vlastné stredisko *Kartágo* (stredisko rímskej provincie *Africa*) a mal relatívne samostatný vývoj (534-647) až do arabského vpádu; najmä v 5.st. sa jeho vývoj vyznačoval jednotou, pôvodnosťou a východnými rysmi (jeho mozaiky ovplyvnili medzi 4.-6.st. tiež Taliansko; porovnaj kartáginskú oblasť a *koptské umenie*, ktoré sa vyvíja tiež na africkom území, ale v oblasti kultúrneho dedičstva starovekého *Egypta*); menšiu osobitosť mal hispánsky okruh (pozri *Hispania*), vystavený vo 4.st. silným rímskym a neskôršie v 5.-6.st. zasa africkým východným vplyvom; zavádzal však do ikonografie nové námety, napr. Krista víťaziaceho nad *drakom* (pozri *svätec jazdecký*, sv. *Juraj*), príbehy zo *Zuzaninho* života

pozri *rímske umenie kresťanskej antiky*, *neskoroantické umenie*, *koptské umenie*, *predrománske umenie*: *inzulárne umenie*, *anglo-írske umenie*, *merovejské umenie*, *karolínske umenie*, *otónske umenie*; *kresťanské umenie*; „*tradicio clavium*“, „*tradicio legis*“; *spolia*, *transena*, *Posledný súd*, *iluminácia*; *Vzkriesenie*; *krucifix*; *kalota*, *klenba lahvová/klenba džbánková*

tzv. **ranosýrske písmo** - *písmo* kresťanských obyvateľov *Sýrie*, ktoré je vetvou *aramejského písma*; najdôležitejším variantom sýrskeho písma je *estrangelo*, t.j. *písmo evanjelií*; pozri *aramejčina*

Ranzmayer Jan - (†1874); tiež Ranzmayr, Ranzmaieir, Ranzmeier, Hans; český umelec činný 1847-1873; bol vedutista, krajinkár, kresliar interiérových podhládov; prvýkrát spomenutý súdobým tlačou ako krajinkár staršej generácie bez umeleckého školenia v roku 1847; člen *Jednoty umelcov výtvarných*; od roku 1849 v blízkosti rodu Clary-Aldringen, pre ktorý zachytával sídla a interiéry; od roku 1861 doložený u grófov Chotka, spriaznených s Clary-Aldringen; vytvoril pre ne sériu kresieb interiérov ich viedenského sídla v Herrengasse vo Viedni a sériu pohľadov do parku vo Veltrusoch v stredných Čechách; Ranzmayerove kresby sú úplne v intenciách šľachtického dokumentačného záujmu o vlastné sídlo, ešte pred bežným užitím fotografického aparátu na tento účel; pozri *českí maliari 19.st.*

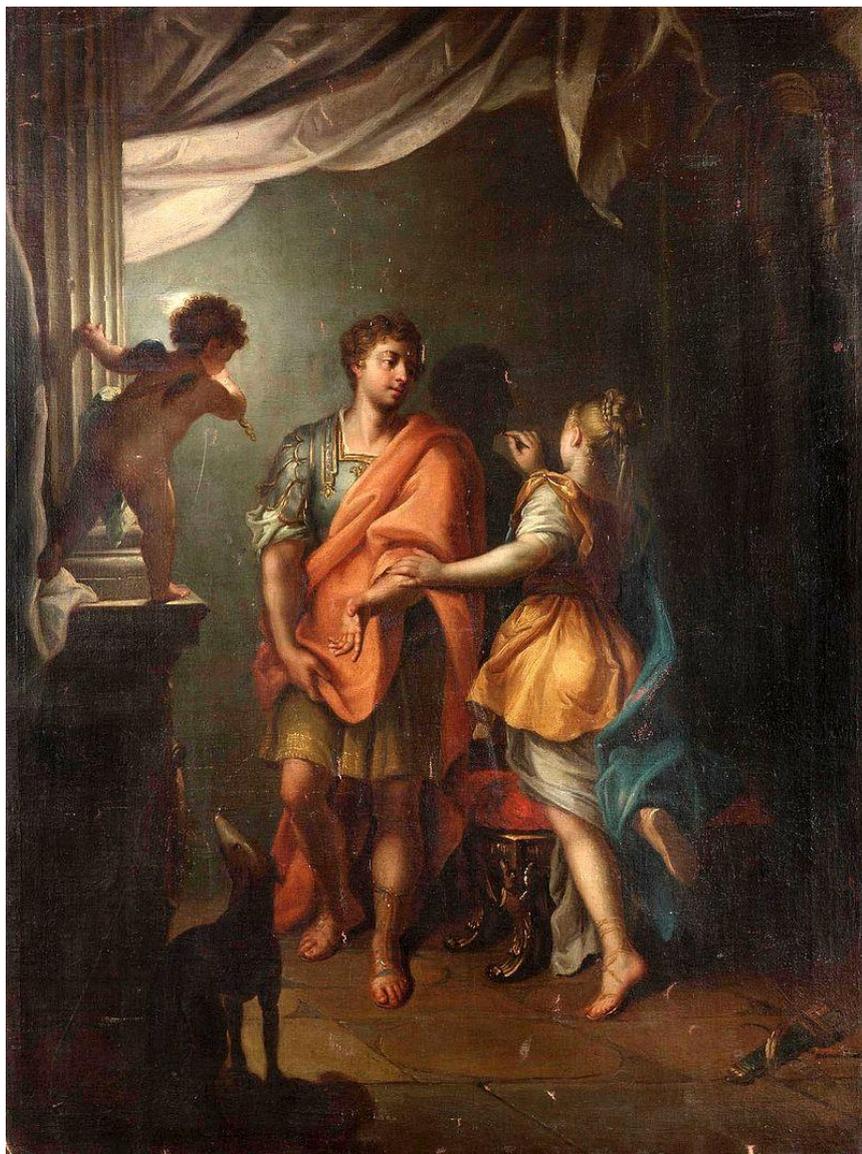
J. Ranzmayer: Pohľad na zámok a park vo Veltrusích

J. Ranzmayer: Pohľad na Bratislavu (1841)

J. Raoux: Pygmalion zaľúbený do sochy (1717)

J. Raoux: Predloha maľby (1714-1717)

J. Raoux: Orfeus a Euridyka (1718-1720)

J. Raoux: Vestálka (1729)

J. Raoux: Panna vestálka (1677-1730)

J. Raoux: Mademoiselle Prévost ako bakchnatka (1723)

rap/štýl rap - štýl obliekania mládeže z 80.rokov inšpirovaný hudbou; veľmi voľné nohavice s množstvom vreciek, *šiltové čiapky* nosené štítkom dozadu; pozri *móda*

rapier - čes. rapír; elegantnejšia verzia meča s veľmi dlhou a štíhlou čepeľou (až 140 cm), ktorá by v bitke vojakovi dlho nevydržala a tak sa používala na civilné súboje; používali ho napr. francúzski *mušketeri*; ešte užšiu čepeľ mal už len *kord*; pozri *meč*

www: odľahčením klasického meča po zavedení strelných zbraní a opustení úplnej zbroje vzniká rapier; zbraň je štíhla, lebo už nemusí prerážať rytiersku zbroj; záštita sa stáča dozadu a nadobúda na zložitosti, aby chránila miesto opustenej železnej rukavice

https://en.wikipedia.org/wiki/G%C3%A9rard_Thibault_d%27Anvers#/media/File:Girard_Thibault_-_Academie_de_l-Espee_1628_Met._museum.jpg

https://en.wikipedia.org/wiki/G%C3%A9rard_Thibault_d%27Anvers

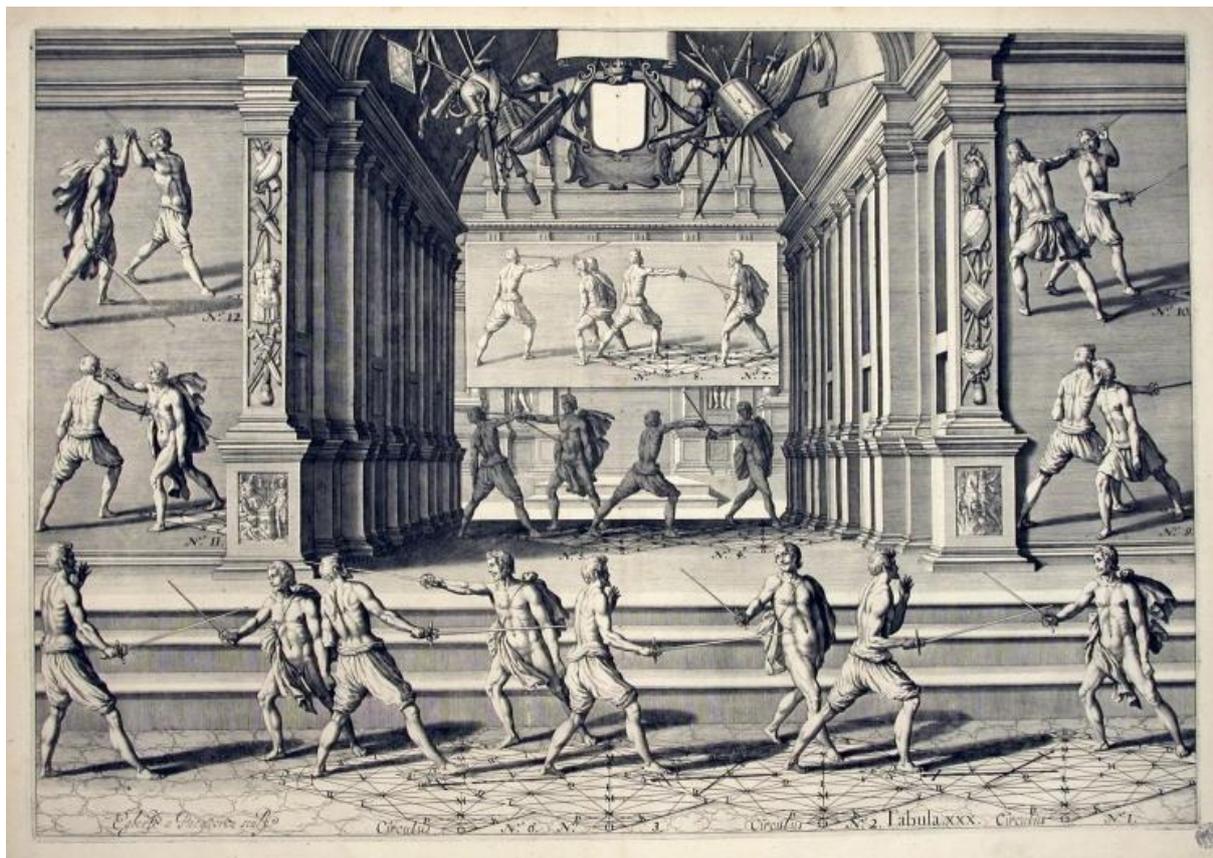
https://www.google.sk/search?q=Girard+Thibault&espv=2&biw=1852&bih=995&tbm=isch&tbo=u&source=univ&sa=X&ved=0ahUKEwj3eSe3-XLAhXHISwKHT_BA3EQsAQIJg&dpr=1

N. P. Lastman: Šerm rapierom (medirytina z Académie de l'ESPE od Girarda Thibaulta, 1625)

N. P. Lastman: Šerm rapierom (medirytina z Académie de l'ESPE od Girarda Thibaulta, 1625)

N. P. Lastman: Šerm rapierom (medirytina z Académie de l'ESPE od Girarda Thibaulta, 1625)

rapsód - starogrécky potulný recitátor epických veršovaných textov, vystupujúci na vladárskych dvoroch a slávnostných zhromaždeniach; ozdobený *vavrínovým* vencom, s *barlou* recitoval za sprievodu *lýry*; pozri *grécka antická kultúra*

Rascicotti Donato -

http://www.webumenia.sk/web/guest/graphic/-/staticresults?orderBy=DATING_ASC&items=14&query=&layout=gridLayout&images=true&searchFor=data&page=11

A. Carracci, D. Rascicotti: Madona so svätým Hieronymom a Máriou Magdalénou

rasizmus -

<http://it.wikipedia.org/wiki/Razzismo>

<http://en.wikipedia.org/wiki/Category:Racism>

W. H. Johnson: Nech sú moji ľudia slobodní (1945)

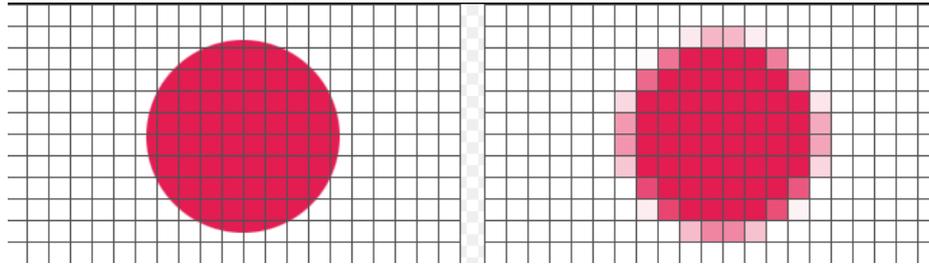
raster - *reprodukčná sieť* na rozdelenie tónových predlôh pre tlačové body; užívaný v *polygrafii*; pozri *autotypia*; *poltón*; *rastrová projekcia/gigantografia*

raster kompozičný - *kompozičné rastre*

rastrová grafika - tiež *bitmapová grafika*; je jeden z dvoch základných spôsobov, akým počítače ukládajú a spracovávajú obrazové informácie (druhý spôsob je *vektorová grafika*); v počítačovej terminológii označuje spôsob uloženia grafickej informácie opisom jednotlivých bodov usporiadaných v pomyslenej mriežke; každý bod (pixel) má v mriežke určenú svoju presnú polohu, farbu a iné parametre, napr. *priehľadnosť*; farba bodu (pixela) sa dá opísať za pomoci farebného modelu, ktorý opisuje jednotlivé body miešaním *základných farieb* alebo *farby a jas*; množstvo použitých *bitov* potrebných na opis závisí od zvolenej farebnej hĺbky; napr. ak je použitá len čierna a biela farba, stačí na opis farby jedného bodu jediný bit; veľkosť obrázka závisí aj od rozlíšenia, ktoré sa udáva v DPI (počet bodov na palec); rastrovú grafiku používa napr. televízia alebo digitálny fotoaparát; pozri *počítačové umenie*, *digitálne umenie*, *digitálne ilustrácie*, *pixel art*

<http://techterms.com/definition/rastergraphic>

https://sk.wikipedia.org/wiki/Rastrov%C3%A1_grafika

Prevod obrazu do bitmapovej grafiky

tzv. **rastlinná moderna** - tzv. **moderna rastlinná**

rastlinná secesia - tzv. **moderna rastlinná**

rastlinný - vegetabilný

rastlinný ornament - **ornament rastlinný/vegetabilný**

rastliny, plody a ovocie - lat. herba – „rastlina“

Baleka: plody sú symbol dovŕšenia života rastliny, vydania semena, v ktorom pokračuje život; význam plodu daný symbolickým významom jednotlivých *stromov* a *kríkov* (*figovník, oliva, mandlovník, jablň, viničové hrozno, marhuľa* a d.); je prenášaný do sféry ľudského života a v kresťanstve osobitne silno moralizovaný; plody sú považované za výsledky pokornej, trpezlivej a vytrvalej ľudskej práce, plodom zeme je aj *Kristus* (pozri *závesná obeť*); pozri *Pomona, Vertumnus/Vortumnus, Karpó, Volva; ratolesť; Hippokratova prísaha; Matka zem; bohovia plodov a ovocia; koreň; proso*

Lurker: plod, ovocie; ako symbióza zemskej hlbiny a svetelnej výšky je plod produktom pozemského prospievania a viditeľným znamením božského požehnanja; obľúbeným motívom *asýrskeho* umenia je štylizovaný *strom života*, ktorého kvetov sa dotýkajú okridlení *géniovia píniovou šuškou*; je to symbolické oplodnenie datľovej *palmy*, ktorá je v *Mezopotámii* nevyhnutná na obživu; plody sú symbolom *plodnosti* a *života*; v záhrade bohov (pozri *záhrada Hesperidek*) rastú *zlaté jablká*, ktoré kedysi *Gaia* priniesla *Diovi* ako svadobný dar; *kvety* (pozri *kvety života*) a plod patria k typickým symbolom staro-orientálnych a antických *bohýň - matiek*, ktorých synovia sú sami tým „veľkým plodom“; plod môže byť aj smrteľným pokrmom, ako bolo *granátové jablčko* v báji o *Persefóné* a jablčko v rozprávke o *Snehulienke*; jedenie Bohom zakázaného plodu zo *stromu poznania* viedlo ku smrti (*Genesis 3*); plod neoznačuje iba rastlinnú časť obsahujúcu semeno, ale v prenesenom význame zvieracie a ľudské mláďa; pozri ambivalentnosť významu plodu *jablka; zakázané ovocie*

Biedermann v súvislosti s heslom *mandorla*: v stredoveku mandľa symbolizovala aj ľudský plod/zárodok uzavretý v maternici; k tejto asociácii viedol najmä tvar pripomínajúci štylizovanú *vulvu*; pozri súvislosti s heslom *jablko*

-v súvislosti s heslom *strom vykúpenia*: plodmi stromu vykúpenia sú *pašiové nástroje*: klince, kladivo, kliešte, biče, kopija, palica so špongiou, trňová koruna, ruka, ktorá udrela Krista; sú rozvešané ako plody po vetvách stromu; pozri aj *arma Christi*

Hall: ovocie; niekedy sa sype z *rohu hojnosti*; je atribútom *Ceres*, bohyne poľnohospodárstva; ovocie je atribútom *Hojnosti* a *Leta*, jedného zo štyroch ročných období, ktoré niekedy oboje *Ceres* stelesňuje; kôš s ovocím je atribútom *Pomony*, ďalej *Chute* (pozri *päť zmyslov*); misa s ovocím patrí *láske kresťanskej* (pozri *Caritas*), tiež tučnej postave *Nestriednosti*; anjeli prinášajú ovocie Kristovi na púšť (pozri *Pokušenie na púšti*); ovocie z palmy, ktorá ohýba svoje vetve na žiadosť dieťaťa Ježiša (pozri *Odpočinok na úteku*)

pozri *rastliny ananás, arašidy, artičoky, bambus, banán, baklažán, blen, bodliak, broskyňa, cesnak, citrón, cukrová trstina, dyňa, granátové jablčko, hloh, hrozno, hruška, chilli, chren, ibišteck, imelo, jablko, jačmeň, jahoda, kaktus, karfiol, klinček, konope, kukurica, kvaka, lieskové orechy, makovica, maliny, marhuľa, melón, myrta, náprstník, obilie, okruhllica/vodnica, orech, palina, papradie, paradajky, pomaranč, proso, slivka, višňa, tekvica, ríbezle, rukola, ryža, šalát, skorica, skoricovník, špargľa, trstina, tymian, vanilka, vinič, zemiak, žito; kvety, kvetiny, strom, drevo, záhrada, herbár*

http://www.thefullwiki.org/Willem_van_Mieris

Tizian: Mladá žena s misou ovocia (16.st.)

P. Aertsen: Obchodníčka s ovocím (1567)

J. Beuckelauer: Štyri elementy – Zem (16.st.)

A. van der Ast: Ovocné zátiešie s mušľami (1620)

A. Brueghel: Zátiešie s ovocím (1675-1680)

A. Brueghel: Žena s ovocím (1669)

A. Brueghel: Zátíšie (1669-1675)

A. Brueghel: Zátišie s ovocím (1670)

J. van Son: Ovocie v miske na červenej látke (17.st.)

J. Ferrer: Zátišie s ovocím a sklenené vázy (1781)

H. H. Fantin-Latour: Zátišie s kvetinami a ovocím (1865)

H. H. Fantin-Latour: Zátišie (1866)

J. F. van Dael: Doska s plodmi (1801-1802)

L. Freud: Interiér s rastlinou. Reflex počúvania. Autoportrét (1967-1968)

rastliny v biblii -

https://en.wikipedia.org/wiki/Category:Plants_in_the_Bible

rastliny v gréckom umení - pozri *grécke umenie*

https://commons.wikimedia.org/wiki/Category:Plants_in_ancient_Greek_art

rastliny v náboženstve -

https://en.wikipedia.org/wiki/Category:Plants_in_religion

rastliny v umení osmanskej ríše - pozri *osmanská ríša*

https://commons.wikimedia.org/wiki/Category:Plants_in_Ottoman_Empire_art

Modré turecké dlaždice v ráme

rastliny v umení -

https://commons.wikimedia.org/wiki/Category:Plants_in_art_by_period

rastliny v umení starovekého Blízkeho východu - pozri *staroveký Blízky východ*

https://commons.wikimedia.org/wiki/Category:Plants_in_art_of_the_ancient_Near_East

kompozičné - *kompozičné rastre*

rastrová projekcia - *gigantografia*

rasura - *razúra*

rašpl'a - čes. *struhák*; Baleka: sochársky nástroj pre vyhladzovanie mäkkšieho *kameňa* (pozri *kameňosochárstvo*); svojím zakrivením je prispôsobený na vyhladzovanie vypuklých a vydutých plôch; má rôznu veľkosť a zmenie vyhladzovacím plôch; pozri *sochárske nástroje skulpturálne, kamenárske nástroje*

rašská architektonická škola - srbská *pravoslávna architektúra* pomenovaná podľa centra v Raške

Vidofnir – v starej *nórcine* *Viðópnir*; v *severskej mytológii* kohút, ktorý sedí v hornej časti stromu *Mimameid*, ktorý je často stotožňovaný so stromom sveta často *Yggdrasil*

Ratatöskr - v starej nórdčine – „vrtajúci zub“; meno Ratatosk obsahuje dva prvky: rata- a –toskr; prvok toskr všeobecne znamená „tesák, zub“; zvyčajne prekladané ako *Potkaní zub*; prvok rata (v starej angličtine raet) znamená krysa; tiež Ratatosk, Ratatösk, Ratatwisker; v *severskej mytológii* veвериčka, ktorá pobehovala hore a dolu po kmeni stromu sveta *Yggdrasil* a nosila *Odinovi* správy z *Midgardu*; hlavne ale prenášala vzájomné urážky medzi drakom *Nidhoggom* v koreňoch *Yggdrasilu* a múdrom orlom (niekedy zmieňovaný kohút) *Vidofnirom* v jeho korune, ktorý pozoroval svet; tiež medzi nimi podnecovala hádky, a preto sa stala symbolom nesvornosti a zvady; Ratatösk je doložený v Poetickej Edde, napísanej v 13.st.; pozri *mytologické hlodavce*,; *veverica, atribúty, symboly a alegórie; zvierá*

Zvieratá žijúce na strome Yggrasil (islandský rukopis, 17.st.)

- Rattenkönig** - Biedermann: v súvislosti s heslom *potkan*: nemecké slovné spojenie Rattenkönig, doslova Potkaní kráľ, znamená hromadenie nešťastí a škandálov a vychádza z toho, že mladé a choré potkany sa v hniezdach držia pospolu akoby spletené pomocou chvostov a sú zvinuté do klobiek; pozri *atribúty, symboly a alegórie*
- ratha** - budhistický *monolitický* skalný chrám v podobe *nebeského voza*, obklopený obrovskými postavami zvierat: *býka, leva, slona*; pozri *indický chrám, architektúra skalná, indická architektúra*
- ratiné** - efekt usporiadania vlasu *tkaniny* do obrazcov *ratinovaním*; pozri *tkanie*
- ratinovanie** - špeciálna vlasová úprava *tkanín* pomocou trecích dosiek
- rationale** - ozdobná pokrývka ramien, súčasť liturgického odevu katolíckych biskupov v stredoveku; pozri *ornát*
- ratište** - český termín pre drevenú žrd' *kopije*; pozri *tulejka/tuľajka*
- ratolest'** - Baleka: v mytológiách symbol života skrytého v pupeňoch a výhonkoch, ktoré sú schopné vydať kvet a *plod*, ale tiež zmeniť sa na korene, ak sú zasadené do zeme; životodarný a liečebný účinok mladých ratolestí, ich plodivá a ozdravná sila magicky prenášané na človeka dotykom (šľahnutie prútom pri zasväcovacích obradoch v *antike* pozri *mystéria, kult*) a v *kresťanstve* na *Veľkú noc*; verilo sa, že vetvičky ochraňujú pred zlom (*Vianoce*), chorobami (*Hermova vavrínová vetva*; porovnaj *kaducet*) apod.; v antike mali väčší význam vetvičky stromov, najmä *olivy* a *vavrín*; egyptská kultúra kladla väčší význam na kult *semena* a koreňa; *lotosový* koreň bol posvätný; Gréci a Rimania pri svojich prosbách bohom držali v rukách ratolesti zasvätené bohom; ratolesti mali tiež význam pri uzatváraní mieru (Hall: *ratolest' olivová*), zmlúv alebo vyhlásení vojny; boli symbolom vojnového, športového alebo umeleckého víťazstva (pozri *triumf, oliva, vavrín*); vo význame tajomstva trvalo sa obnovujúceho života a požehnanie prešiel symbol do kresťanstva, kde si v podstate podržal pôvodný význam víťazstva a zavŕšenia dobrého diela; tento význam mali vetve a neskoršie stromček v čase zimného slnovratu (*vianočný stromček*), jarné májky alebo májky stavané na dokončených domoch a chrámoch, *olivová ratolest'* milosrdenstva alebo mieru, *palmová ratolest'* víťazstva večného života nad smrťou

Lurker v súvislosti s heslom *ratolest', vetvička, výhonok*: zatiaľ čo vo výhonku je možné vidieť budúci strom, vetva je iba jeho časťou; v symbolike sa však neustále uplatňuje pravidlo „pars pro toto“ (lat. – „časť namiesto celku“); a preto v dejinách viery hrá vetva dôležitú úlohu (môže preberať význam výhonku, odnože); v ľudovej viere od nepamäti platí, že zelená ratolest' prináša šťastie a zdravie; šľahanie „prútom života“ malo dievčatám a ženám priniesť *plodnosť*; v *Mezopotámii* v najstarších dobách stojany vo forme vázy, do ktorých sa dávali *palmové ratolesti* alebo *datľové kvetenstvá*, ako *oltár*; kráľovské *žezlo* pôvodne predstavovalo vetvu *stromu života*; podľa olivovej vetvičky v zobáčiku *holubice* (*Genesis 8,11*) poznal *Noe*, že vody pri *potope sveta* ustúpili; olivová ratolest' sa tak stala symbolom opäť sa prebúdajúceho života a zmierenia s Bohom; v malom výhonku rozpoznáva prorok *Izaiáš* Mesiáša (pozri Lurker: *Jesse; Izaiáš 11,1n*); *evanjelista Matúš* nachádzal hlbší zmysel v súzvuku slova *necer* (výhonok, prútik, ratolest') s galilejským mestečkom *Nazaret*; pri svojom návrate z Egypta (pozri *útek do Egypta*) sa *Jozef s Máriou* a dieťaťom „osadil sa v meste Nazaret, aby sa naplnilo slovo prorokov, že sa bude volať Nazaretský“ (*Evanjelium podľa Matúša 2,23*); keď chceli ľudia podľa prastarých orientálnych tradícií uvítať „proroka z Nazaretu“ (pozri *Vjazd do Jeruzalema*), kladli mu na cestu zelené (palmové) ratolesti (*Evanjelium podľa Matúša 21,8*); v katakombovom maliarstve sa často objavuje motív olivovej ratolesti v zobáčiku *holubice* ako symbol *duše* zachránenej pred nebezpečenstvom smrti; v stredovekom umení býva *Jišaj* (*Jesse*), Ježišov prapredok, zobrazovaný ako starý podriemkavajúci muž, z ktorého tela vyrastá zelenajúci sa strom (pozri *koreň Jesse/strom Jesse*)

Heinz-Mohr: ratolest' alebo ich zväzok je znamením preukázanej úcty víťazovi alebo panovníkovi; zelenou ratolest'ou je mu želaná nesmrteľnosť; táto orientálna tradícia sa opäť objavuje pri Ježišovom *vjazde do Jeruzalema* (*Evanjelium podľa Matúša 21*); liturgia *Kvetnej nedele* a početné vyobrazenia tohto vjazdu dodnes pripomína tento triumf; zelené ratolesti však predstavujú iba vnútorné dianie: triumf nad úhlavným nepriateľom duše prostredníctvom Božej milosti; na väčšine vyobrazení vjazdu do Jeruzalema nechýbajú palmové ratolesti, odsekávané zo stromov; ich predobrazom v istom zmysle bola *olivová ratolest'*, ktorú v zobáčiku doniesla *holubica* do *Noemovej archy* na znamenie, že *potopa veta* už skončila (*Genesis 8,11*); jednotlivé ratolesti príslušia so symboliky *stromu života*; rovnako aj kráľovské *žezlo* pôvodne predstavuje takúto štylizovanú ratolest' stromu života; v biblickej súvislosti „prútik z klátu Jišajovho“ (pozri *koreň Jesse*) je znamením novej spásy, prislúbenej starému národu

ratolest' palmová - palmová ratolest'

ratolest' olivová - pozri *oliva*

rattan - *trstina* používaná na výrobu pleteného *nábytku*

Rávan - *indický desaťhlavý démon*; pozri *Rámájana*, *indickí bohovia*

ravelin - súčasť *barokového* opevnenia z hliny alebo lacnejšieho stavebného materiálu, hrotitého trojuholníkového tvaru; ravelin predsunutý pred samotnú pevnosť s cieľom chrániť pred prestrelením bránu a cestu; *baroková* obdoba *barbakánu*; pozri *rohy*, *hornverk*, *kornišon*, *retrachement*, *kontrgarda*, *fausse-braye*; *opevnenie*

<http://en.wikipedia.org/wiki/Ravelin>

F. van Alten-Allen: Pohľad na Viedeň pred 2. obliehaním v roku 1683

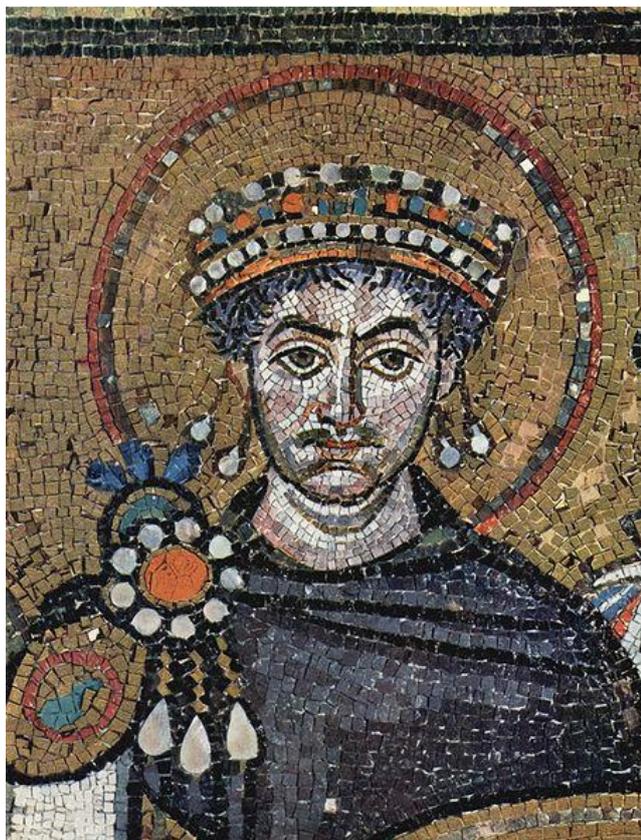
Ravenna (mesto) - Malá čsl. encyklopédia: centrum *Západorímskej ríše* od 402, sídlo západorímskych cisárov (493-526 sídlo *ostrogótskeho* kráľa Odoakera), od 490-540 hlavné mesto *ostrogótskeho* kráľovstva, neskoršie centrum *byzantského* panstva (pozri *Byzantská ríša*) v centrálnom Taliansku; potomok ranobyzantské biskupské sídlo; od 666 ravenský arcibiskup získal nezávislé postavenie na *pápeži*; pozri *neskoroantické umenie*, *ranokresťanské umenie*, *ravenská architektúra*; *zvonica*; *Instituto d' Arte per il Mosaico*; *Taliansko*

M. Wolgemut, W. Pleydenwurff, H. Schedel: Ravenna (kolorovaný drevoryt, Norimberská kronika, 1493)

Ravenna (umenie) - Baleka v súvislosti s heslom *ranokresťanské umenie*: Ravenna bola byzantskou enklávou; v nej vznikla umelecká škola, ktorá sa podieľala predovšetkým na výzdobe chrámu San Vitale (pozri *klenba lahvová*) a ďalších ravenských stavieb; pri plienení Ríma germánskymi kmeňmi (410), pri ktorom zanikli sochárske dielne, sa stala vedúcim umeleckým strediskom Ravenna, popri ktorej pracovali niektoré významné umelecké dielne Kartága, Arles, Tarragony a i.

http://it.wikipedia.org/wiki/Consustanzialit%C3%A0#Dichiarazione_dell.27homoo.C3.B9sios
<http://it.wikipedia.org/wiki/Architettura>

Cisár Justinián I. (mozaika, Ravenna, 4.st.)

tzv. Majster Sant'Apollinare: Procesia mučeníc do svätého mesta (mozaika Sant 'Apollinare Nuovo v Ravenne, 526)

Oddelenie oviec od capov (mozaika, Sant'Apollinare Nuovo, Ravenna, 526)

ravenská architektúra - architektúra v jednom z umeleckých stredísk, ktoré začali nadobúdať svoj význam popri prirodzenému centru, ktoré tvoril *Rím*; prechod medzi *ranokresťanským* a *byzantským* umením v období 5.st.pr.Kr., v ktorom sa kládli základy k vlastnému umeniu Byzancie; charakteristické rysy: *polygonála*, *centrála* s pôdorysom gréckeho kríža, mozaiková výzdoba, odhmotnosť muriva (pozri *amforová klenba*); pozri *vlys kliešťový*, *hlavica košová*, *hlavica byzantská*, *klenba lahvová*; *Instituto d'Arte per il Mosaico*, *monolit*; *San Vitale v Ravenne*

ravenské monštrum - morbidne stvorenie, ktoré údajne predpovedalo vyplienenie *Ravenny* koalíciou pápežských, španielskych a francúzskych vojsk; narodenie podobných stvorení vždy malo predznamenávať veľké nešťastie pre mesto i celé Taliansko; jeho vzhľad popísal ravenký lekárnik Luca Landucci; podobné monštrá boli zobrazované v 16.str. na letákoch a plagátoch v Ríme, Florencii, Španielsku a Francúzsku; pozri *monštrum*

<http://williameamon.com/?p=707>

Ravenské monštrum

rayogram/rayografia - Baleka: názov techniky odvodený od mena amerického maliara a fotografa M. Raya (1890-1976); fotografia vytvorená bez použitia kamery; tiež fotografický postup, pri ktorom sú na citlivú fotografickú dosku rozložené objekty; po osvetlení a vyvolaní dosky je možné urobiť kópie, ktorých charakteristickým rysom sú zahmlené, neurčité obrysy predmetov; postup používal Man Ray od 1922 pre *fotokoláže*, ktorých námetom bola voľná predstava; rayogramy boli neskôršie (od 1924) používané najmä *surrealistami*, ktorých poetike vyhovovali svojou neurčitou, mnohoznačnosťou a tajomnosťou; obdobným postupom je *schadografia*, ktorá však neumožňuje kópie; pozri *fotogram*

rayonantná gotika - *Style rayonant*; obdobie francúzskej *gotiky* z 13.-14.storočia; názov odvodený od charakteristického lúčovitého utvárania *kružby*; ďalšie znaky: vertikalizmus a ozdobnosť > zväčšovanie okien, ktoré často siahajú až po priestory *trifória*, *ružicové* okná s rayonantnou *kružbou*, nahradenie *pilierov* zväzkom štíhlych *stĺpov*

rayonizmus/lučizmus - z franc. rayon – „lúč“

-*abstraktné* umelecké hnutie ruského prostredia; manifest 1911-1912 (*Larionov*); snaha prekročiť *futuristické* princípy pohybu vyvolaním ilúzie štvrtého rozmeru mimo priestor a čas, *artificialistické* tendencie; prostredníctvom paralelných a protikladných svetelných lúčov sa zobrazované predmety rozkladajú vo farebné *diagramy*, ktorých geometrický poriadok ovplyvnil neskôršie *suprematizmus* a *konštruktivizmus*; pozri *orfizmus*; *abstraktné/nefiguratívne umenie*, *skupina Oslí chvost*

Baleka: *rajonizmus* alebo *lučizmus* (z ruštiny: lúč); maliarsky smer v Rusku pred I. svetovou vojnou, ktorý riešil aktuálnu problematiku svetla a farby; smer a jeho cieľ formuloval Larionov, ktorý vyšiel z poznatkov *kubizmu*, *futurizmu* a *orfizmu*; prvé Larionove raonistické obrazy pochádzajú z rokov 1908-09, zachovávajú predmetnosť motívu; neskôršie sa väzba na realitu uvoľňovala; spolu s N. Gončarovovou vyložil zásady nového názoru, ovplyvneného najmä prednáškami F. T. Marinettiho v Moskve a Leningrade; Larionov prijal futuristickú simultánnosť dejov, ale rozšíril ju o fenomén svetla; základným obrazovým prvkom bolo zobrazenie *prizmaticky* lomených svetelných lúčov obdobných silokrivkám vo futuristických obrazoch; farebný názor pritom vychádzal aj z *neoimpresionistických* teórií a farieb (pozri *divizionizmus*, *pointilizmus*); podanie svetla bolo spočiatku spájané s predmetným motívom, ktorý mal rysy ranokubistického tvarového rozkladu (pozri *kubizmus analytický*); postupne sa svetlo samé stalo motívom a jediným nositeľom obrazového obsahu; k rayonizmu sa pripojila Gončarovová, ale neprijala už jeho abstraktnú *luministickú* fázu; tá sa naopak stala podnetom Malevičovi pre jeho smerovanie k *suprematizmu*; smer (syntéza *kubizmu*, *futurizmu* a *orfizmu*) nemal širšiu základňu a po 1917 vyhasína bez toho, aby svojím riešením zobrazeného svetla v obraze vyvolal umelecké hnutie (> spoločenské okolnosti v 1917)

M. Larionov: Rayonismus červenej a modrej (1911)

rayonantný - lúčovitý

rázcestie - pozri *hermovky, herma*

razená oceľotlač - razená oceľotlač

razená technika - technika razená

razenie - spôsob objemového tvarovania, pri ktorom polotovár vyplňuje dutinu medzi *nástrojmi* (razníkom a raznicou) pri relatívne malom premiestňovaní materiálu; razenie používané v mincovníctve (pozri *minca, medaila*), v *grafike* (pozri *tlač puncová, šrotová tlač*) a inde; pozri *kováčstvo umelecké*

razidlo - punc

Razin Stepan - († 1671); ľudový hrdina; kozácky hajtman a vodca povstania proti *bojarom* a nevoľníctvu na juhu Ruska; prvýkrát je spomínaný ako ruský emisár u kalmyckých chánov; zúčastnil sa ruskej vojny s Poľskom spolu so svojim bratom, ktorého pre údajnú dezerciu bez súdu popravili; po skončení vojny Stenka odišiel so skupinou kozákov na *Volgu*, odkiaľ sa vydal na pirátske ťaženie do Perzie; zámenkou k výprave, ktorá spustošila celé perzské pobrežie, bolo oslobodenie kresťanských otrokov z perzského područia; počas tejto výpravy kozáci vyplienili mestá, získali nesmiernu korisť a oslobodili rad zajatcov, hlavne Gruzíncov; na jar 1669 pri Ostrove Sviní neďaleko mesta Baku porazili perzskú trestnú výpravu, ktorú proti nim poslal šach; ku 1670 napadol mesto Astrachán a dal popraviť tamojšieho vojvodu, ktorý bol zrejme zapletený do smrti Razinova brata a s ktorým mal spor o korisť z ťaženia do Perzie; nasledovalo vraždenie šľachticov, úradníkov a cudzích dôstojníkov, vyhnanie cudzích kupcov a rabovanie ich majetku; Astrachán si potom kozáci zvolili za svoju základňu; to bol začiatok všeobecného povstania proti šľachte, ktoré ale Stenka pôvodne nemal v pláne; k povstaniu sa pripojili tiež neruské národy Povolží, hlavne Tatári, nevoľníci a čiastočne tiež pravoslávna cirkev; po porážke povstania bol Stenka v boji ťažko zranený, ale jeho kozáci ho odviezli na Don; odvrátila sa od neho cirkev, dostal sa do *kliatby* ako nepriateľ Rusi; napokon ho vlastní ľudia zradili a vydali cárovi, ktorý ho dal v Moskve popraviť; ostatní povstalci boli z väčšej časti povraždení alebo odsúdení do vyhnanstva na Sibír; uvádza sa, že celkovo bolo popravených alebo ubitých cáorskými vojakmi viac než 10 tis. povstalcov; pozri *kozáci*

https://www.google.sk/search?q=Razin+Stepan&tbm=isch&imgil=p-15RbKVF2d6XM%253A%253Ba7JISvzSyg4UJM%253Bhttp%25253A%25252F%25252Ffalchetr on.com%25252FStepan-Razin-1073407-W&source=iu&pf=m&fir=p-15RbKVF2d6XM%253A%252Ca7JISvzSyg4UJM%252C_&usg=__6x5FgEPFy0L8YXki63yP4ds kVKw%3D&biw=1843&bih=995&ved=0ahUKEwiRq_DB-

[7TOAhXC0RoKHR9kAgIQyjcIjwE&ei=JCGqV5GJMsKja5_IiRA#imgrc=p-15RbKVF2d6XM%3A
https://www.google.sk/search?tbid=nR_I-Nws7QZlzM:&docid=a7JISvzSyg4UJM&bih=995&biw=1843&q=%D1%81%D1%82%D0%B5%D0%BF%D0%B0%D0%BD+%D1%80%D0%B0%D0%B7%D0%B8%D0%BD&tbn=isch&imgil=2YkiHpiQ4gqATM%253A%253Bf4K64u10TPZl4M%253Bhttp%25253A%25252F%25252Fvk.com%25252Fwall-47341361_12077&source=iu&pf=m&tbs=simg:CAESCOmdH8j43CztBg&fir=2YkiHpiQ4gqATM%253A%252Cf4K64u10TPZl4M%252C_&usg=_dDoniXximYpHH_Fy01fMBtPw00A%3D&tbnh=0&tbnw=0&ved=0ahUKEwitup7TgrXOAhUDbxQKHUIJAwWQyjcISA&ei=oCiqV63qEIPeUcmSjWA#imgrc=0BJFfGDSaoyeMM%3A&tbnh=0&tbnw=0](https://www.google.sk/search?tbid=nR_I-Nws7QZlzM:&docid=a7JISvzSyg4UJM&bih=995&biw=1843&q=%D1%81%D1%82%D0%B5%D0%BF%D0%B0%D0%BD+%D1%80%D0%B0%D0%B7%D0%B8%D0%BD&tbn=isch&imgil=2YkiHpiQ4gqATM%253A%253Bf4K64u10TPZl4M%253Bhttp%25253A%25252F%25252Fvk.com%25252Fwall-47341361_12077&source=iu&pf=m&tbs=simg:CAESCOmdH8j43CztBg&fir=2YkiHpiQ4gqATM%253A%252Cf4K64u10TPZl4M%252C_&usg=_dDoniXximYpHH_Fy01fMBtPw00A%3D&tbnh=0&tbnw=0&ved=0ahUKEwitup7TgrXOAhUDbxQKHUIJAwWQyjcISA&ei=oCiqV63qEIPeUcmSjWA#imgrc=0BJFfGDSaoyeMM%3A&tbnh=0&tbnw=0)

Neznámy autor: Stenka Razin hodil perzskú princezú do rieky Volga (rytina, ilustrácia z knihy *Les voyages de Jean Struys, en Moscovie, en Tartarie, en Perse*, 1681)

V. I. Surikov: Stepan Razin (1910)

S. A. Kirillov: Stepan Razin (1985-1988)

rázovačka - čes.; *ryhovačka*

razúra/rasura - z lat. *rasorium* – „škrabka“; vyškrabané alebo vymazané miesto v texte (knižných *rukopisoch*), ktoré bolo nahradené iným; pozri *palimpsestom*; *dielo literárne*

raž - žito

ražná architektúra - *architektúra ražná*

ražný veniec - Biedermann: vence z ražných klasov boli zasvätené gréckej bohyni poľnohospodárstva *Déméter*

Räsvelg - *Hraesvelg*